

RELASJONSALGEBRA

Regning med relasjoner

Relasjonsalgebraen

- definerer en mengde av operasjoner på relasjoner
- gir oss et språk til å beskrive spørsmål om innholdet i relasjonene
- er et **prosedyralt** spørrespråk:
Vi sier hvordan svaret skal beregnes.
(Alternativet er **deklarative** spørrespråk som SQL hvor vi bare sier *hva svaret skal oppfylle*)
- utgjør det teoretiske grunnlaget for prosessering av SQL-spørringer mot relasjonsdatabaser ('SQL-queries')

Algebra

- **Domene** (samling av verdier)
- **Atomære operander**
  - Konstanter
(representerer konkrete verdier i domenet)
  - Variable
(representerer vilkårlige verdier fra domenet)
- **Operatorer**
  - Tar som argumenter operander
  - Leverer som resultat en operand
- **Uttrykk**
  - Bygges av atomære operander med operatorer og parenteser

Eksempel: Heltallsalgebra

- Domene: Heltallene
- Konstanter: ..., -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, ...
- Variable: $x, y, z, \dots$
- Operatorer: $+, -, \times, /$
- Eksempler på uttrykk:

$$2 + 5$$

$$((2-x) \times 5) + (y/z)$$

Klassisk relasjonsalgebra

- Domene: Endelige relasjoner
- Atomære operander:
  - Konstanter: Alle endelige relasjoner
  - Variable: Representerer vilkårlige endelige relasjoner
- Operatorer:
  - union
  - snitt
  - differanse
  - projeksjon
  - seleksjon
  - kartesisk produkt
  - join
  - renavning
  - divisjon

Mengdeoperatorer

- **Union:** $R \cup S$
- **Snitt:** $R \cap S$
- **Differanse:** $R - S$

R og S må ha skjemaer med identiske attributtmengder (og identiske domener).

Før operasjonen utføres, må S ordnes slik at attributtene kommer i samme rekkefølge som i R.

Union

- RUS er en relasjon hvor
  - alle tupler som er i R eller i S eller i både R og S, er i RUS.
Om t er i både R og S, er t likevel bare representert én gang i RUS (fordi en relasjon er en *mengde*).
  - ingen andre tupler forekommer i RUS

Eksempel på vanlig mengdeunion:

$$\{a,b,c\} \cup \{a,c,d\} = \{a,b,c,d\}$$

Snitt

- $R \cap S$ er en relasjon hvor
  - alle tupler som er i både R og S, er i $R \cap S$
  - ingen andre tupler forekommer i $R \cap S$

Eksempel på vanlig mengdesnitt:

$$\{a,b,c\} \cap \{a,c,d\} = \{a,c\}$$

Differanse

- $R-S$ er en relasjon hvor
  - alle tupler som er i R , men ikke i S , er i $R-S$
  - ingen andre tupler forekommer i $R-S$

Eksempel på vanlig mengdedifferanse:

$$\{a,b,c\} - \{a,c,d\} = \{b\}$$

Operatorer som fjerner deler av en relasjon

- Seleksjon: $\sigma_C(R)$
- Projeksjon: $\pi_L(R)$

Seleksjon

- $\sigma_C(R)$ er relasjonen som fås fra R ved å velge ut de tuplene i R som tilfredsstiller betingelsen C
- C er et vilkårlig boolsk uttrykk bygget opp fra atomer på formen $op_1 \varphi op_2$ der
  - operatoren $\varphi \in \{ =, \neq, <, >, \leq, \geq, \text{LIKE} \}$
  - operandene op_1 og op_2 er
    - enten to attributter i R med samme domene
    - eller ett attributt i R og en konstant fra dette attributtets domene
    - i A LIKE e er e en konstant eller et regulært uttrykk

Projeksjon

- $\pi_L(R)$ hvor R er en relasjon og L er en liste av attributter i R , er relasjonen som fås fra R ved å velge ut kolonnene til attributtene i L
  - Relasjonen har et skjema med attributtene i L
  - Ingen tupler skal forekomme flere ganger i $\pi_L(R)$

Renavning

- $\rho_{S(A_1, A_2, \dots, A_n)}(R)$ renavner R til en relasjon med navn S og attributter $A_1, A_2, \dots, A_n$
- $\rho_S(R)$ renavner R til en relasjon med navn S . Attributtnavnene fra R beholdes

Operatorer som spleiser tupler

- Kartesisk produkt: $R \times S$
- Naturlig join: $R \bowtie S$
- Theta-join: $R \bowtie_{\theta} S$

Kartesisisk produkt

- $R \times S$ er relasjonen som fås fra R og S ved å danne alle mulige sammensetninger av ett tuppel fra R og ett tuppel fra S
- Vi sier ofte at et tuppel t fra R og et tuppel u fra S blir **konkatenert** til et tuppel $v=tu$ i $R \times S$
- I resultatskjemaet løses eventuell navnelikhet mellom attributter i R og S ved å **kvalifisere** navnene med opprinnelsesrelasjonen: $R.A$, $S.A$
- Hvis R og S er samme relasjon, må en av dem først renavnes

Naturlig join

- $R \bowtie S$ er relasjonen som fås fra R og S ved å danne alle mulige sammensmeltinger av ett tuppel fra R med ett fra S der tuplene skal stemme overens i samtlige attributter med sammenfallende navn
  - Fellesattributtene forekommer bare en gang i de sammensmeltede attributtene
  - Resultatskjemaet har attributtene i R etterfulgt av de attributtene i S som ikke også forekommer i R

Hengetupler

- Et **hengetuppel** (dangling tuple) er et tuppel i en av relasjonene som ikke har noe matchende tuppel i den andre relasjonen
- Hengetupler får ingen representant i resultatrelasjonen etter en join

Theta-join

- Generalisering av naturlig join
- Relasjonen $R \bowtie_{\theta} S$ hvor θ er en betingelse (boolsk uttrykk), fremkommer slik:
  1. Beregn $R \times S$
  2. Velg ut de tuplene som tilfredsstillter betingelsen θ
- Atomene i θ har formen $A \varphi B$ der A og B er attributter i henholdsvis R og S , A og B har samme domene, og $\varphi \in \{ =, \neq, <, >, \leq, \geq \}$

Ekvijoin

Spesialtilfelle av en theta-join $R \bowtie_{\theta} S$ hvor betingelsen θ tilfredstiller følgende krav:

1. θ inneholder ingen andre boolske operatorer enn AND, dvs. θ har formen $\theta_1 \text{ AND } \theta_2 \text{ AND } \dots \text{ AND } \theta_m$
2. Hver θ_k for $1 \leq k \leq m$ er på formen $A = B$ der A er et attributt i R og B et attributt i S hvor A og B har samme domene

Divisjon

- Gitt to relasjoner $R(A_1, A_2, \dots, A_n, B_1, B_2, \dots, B_m)$ og $S(B_1, B_2, \dots, B_m)$. $R \text{ div } S$ er en relasjon $Q(A_1, A_2, \dots, A_n)$ som inneholder et tuppel t hvis og bare hvis det *for hvert eneste tuppel* u i S fins et tuppel v i R slik at $\pi_{A_1, A_2, \dots, A_n}(v)=t$ og $\pi_{B_1, B_2, \dots, B_m}(v)=u$.

Hvis vi lar tu betegne sammensetningen av to tupler t og u til ett tuppel, skal altså t være med i svaret når vi for hver eneste u i S har at tu er med i R .

Eksempel på når divisjon brukes

Romutstyr viser hva slags utstyr som finnes

Aktivitetskrav viser hva slags utstyr som trengs for en gitt aktivitet

Romutstyr	
rom	utstyr
BL211U71	lerret
BL211U71	lydanlegg
BL211U71	nettverk
BL211U71	tv-video
BL211U71	videoprojektor
BL21141	lerret
BL21141	lydanlegg
BL21141	piano
BL212U62	lysbildefremviser
BL212U62	tv-video
BL212U62	videoprojektor
BL21203	lerret
BL21203	lydanlegg
BL21203	videoprojektor

Aktivitetskrav	
aktivitet	utstyr
MUS1225-hørelære	lerret
MUS1225-hørelære	lydanlegg
MUS1225- musikkproduksjon	lerret
MUS1225- musikkproduksjon	videoprojektor
MUS1235-satslære	lerret
MUS1235-satslære	lydanlegg
MUS1235-satslære	piano

Rom som dekker alle krav til utstyr

La R = Romutstyr og A = Aktivitetskrav.

- Rom som dekker alle krav til utstyr for MUS1225-hørelære:

$$R \text{ div } \pi_{\text{utstyr}}(\sigma_{\text{aktivitet}=\text{MUS1225-hørelære}}(A))$$

- Rom som dekker alle krav til utstyr for MUS1225, dvs. både hørelære og musikkproduksjon:

$$R \text{ div } \pi_{\text{utstyr}}(\sigma_{\text{aktivitet LIKE 'MUS1225\%'}}(A))$$

Resultat av divisjonen

Romutstyr	
rom	utstyr
BL211U71	lerret
BL211U71	lydanlegg
BL211U71	nettverk
BL211U71	tv-video
BL211U71	videoprojektor
BL21141	lerret
BL21141	lydanlegg
BL21141	piano
BL212U62	lysbildedefremviser
BL212U62	tv-video
BL212U62	videoprojektor
BL21203	lerret
BL21203	lydanlegg
BL21203	videoprojektor

Aktivitetskrav	
aktivitet	utstyr
MUS1225-hørelære	lerret
MUS1225-hørelære	lydanlegg
MUS1225-musikkproduksjon	lerret
MUS1225-musikkproduksjon	videoprojektor
MUS1235-satslære	lerret
MUS1235-satslære	lydanlegg
MUS1235-satslære	piano

Romutstyr div $\pi_{\text{utstyr}}(\sigma_{\text{aktivitet}=\text{MUS1225-hørelære}}(\text{Aktivitetskrav}))$	
rom	
BL211U71	
BL21141	
BL21203	

Romutstyr div $\pi_{\text{utstyr}}(\sigma_{\text{aktivitet LIKE 'MUS1225\%'}}(\text{Aktivitetskrav}))$	
rom	
BL211U71	
BL21203	

Divisjon uttrykt ved projeksjon, kartesisk produkt og differanse

$$\begin{aligned} R(A, B) \text{ div } S(B) = \\ \pi_A(R) - \\ \pi_A((\pi_A(R) \times S) - R) \end{aligned}$$

Andre avledbare operatører

- $R \cap S = R - (R - S)$
  - så vi trenger ikke $\cap$
- $R \bowtie_{\theta} S = \sigma_{\theta}(R \times S)$
  - så vi trenger ikke $\bowtie_{\theta}$
- $R \bowtie S = \pi_L(\sigma_{\theta}(R \times S))$

hvor L er listen av attributtene i R fulgt av de attributtene i S som ikke forekommer i R, og θ er $R.A_1 = S.A_1$ AND ... AND $R.A_k = S.A_k$ der $A_1, \dots, A_k$ er alle attributter som forekommer i både R og S

  - så vi trenger ikke $\bowtie$

En minimal mengde operatorer

- Operatorene i mengden $\{\cup, -, \sigma, \pi, \times, \rho\}$ kan ikke uttrykkes ved noen av de andre operatorene i mengden
  - Dette er altså en minimal og uavhengig mengde av operatorer
  - Vi ønsker likevel å ha med de øvrige operatorene fordi det finnes effektive algoritmer for dem og fordi det ofte er enklere å finne spørsmålsformuleringer når vi har dem

Bag

- Kommersielle DBMSer benytter Bag (multiset) og ikke Set (mengde) som grunntype for å realisere relasjoner
  - Set(D):
Hvert element i D forekommer maksimalt én gang
Rekkefølgen på elementene er likegyldig
 $\{a,b,c\} = \{a,c,b\} = \{a,a,b,c\} = \{c,a,b,a\}$
  - Bag(D):
Hvert element i D kan forekomme mer enn en gang
Rekkefølgen på elementene er likegyldig
 $\{a,b,c\} = \{a,c,b\} \neq \{a,a,b,c\} = \{c,a,b,a\}$

Hvorfor Bag og ikke Set

- Bag gir mer effektive beregninger av union og projeksjon enn Set
- Ved aggregering trenger vi bagfunksjonalitet
- Men: Bag er mer plasskrevende enn Set

Relasjonsalgebraens operatører anvendt på Bag

- Definisjonene blir litt annerledes
- Ikke alle algebraiske lover som holder for Set, holder for Bag

$$\text{Eks: } (R \cup S) - T = (R - T) \cup (S - T)$$

Når vi på de videre foilene skriver ***bagrelasjon***, mener vi et relasjonsskjema + en instans hvor instansen er en *bag*

Bagunion

- La R og S være bagrelasjoner
- Hvis t er et tuppel som forekommer n ganger i R og m ganger i S , så forekommer t $n+m$ ganger i bagrelasjonen $R \cup S$

Eksempel på vanlig bagunion:

$$\{a,a,b,c,c\} \cup \{a,c,c,c,d\} = \{a,a,a,b,c,c,c,c,d\}$$

Bagsnitt

- La R, S være bagrelasjoner
- Hvis t er et tuppel som forekommer n ganger i R og m ganger i S , så forekommer t $\min(n, m)$ ganger i bagrelasjonen $R \cap S$

Eksempel på vanlig bagsnitt:

$$\{a, a, b, c, c\} \cap \{a, c, c, c, d\} = \{a, c, c\}$$

Bagdifferanse

- La R, S være bagrelasjoner
- Hvis t er et tuppel som forekommer n ganger i R og m ganger i S , så forekommer t $\max(0, n-m)$ ganger i bagrelasjonen $R-S$

Eksempel på vanlig bagdifferanse:

$$\{a, a, b, c, c\} - \{a, c, c, c, d\} = \{a, b\}$$

Bagseleksjon

- Hvis R er en bagrelasjon, er $\sigma_{\theta}(R)$ bagrelasjonen som fås fra R ved å anvende θ på hvert enkelt tuppel individuelt og velge ut de tuplene i R som tilfredsstillter betingelsen θ

Bagprosjeksjon

- Hvis R er en bagrelasjon og L er en (ikketom) liste av attributter, er $\pi_L(R)$ bagrelasjonen som fås fra R ved å velge ut kolonnene til attributtene i L
- $\pi_L(R)$ har like mange tupler som R

Kartesisk produkt av bager

- $R \times S$ er bagrelasjonen som fås fra bagrelasjonene R og S ved å danne alle mulige konkateneringer av ett tuppel fra R og ett tuppel fra S
- Hvis R har n tupler og S har m tupler, blir det nm tupler i $R \times S$

Theta-join på bager

- Hvis R og S er bagrelasjoner, fremkommer bagrelasjonen $R \bowtie_{\theta} S$ hvor θ er en betingelse, slik:
  - 1) Beregn $R \times S$ (kartesisk produkt av bager)
  - 2) Velg ut de tuplene som tilfredsstill betingelsen θ

Naturlig join på bager

- Hvis R og S er bagrelasjoner, er $R \bowtie S$ bagrelasjonen som fås ved å sammensmelte matchende tupler i R og S individuelt

Tilleggsoperatorer i relasjonsalgebraen

1. Duplikateliminering
2. Aggregeringsoperatorer
3. Gruppering
4. Sortering
5. Utvidet projeksjon
6. Outerjoin

Duplikateliminasjon

- $\delta(R)$ fjerner flerforekomster av tupler fra bagrelasjonen R
- Resultatet blir en mengde

Aggregeringsoperatører

- Anvendes på bager av atomære verdier for et attributt A
- Benyttes i kombinasjon med grupperingsoperatoren

Standard aggregeringsoperatører I

- $SUM(A)$:
Summerer alle verdier i kolonnen til A
Domenet til A må være numeriske verdier
- $AVG(A)$:
Beregner gjennomsnittet av verdiene i kolonnen til A
(Kolonnen må ha minst én verdi)
Domenet til A må være numeriske verdier

Standard aggregeringsoperatører II

- MIN(A), MAX(A):
Plukker ut minste/største verdi i kolonnen til A
(Kolonnen må ha minst én verdi)
Domenet til A må ha en *ordningsrelasjon*
For numeriske verdier er dette <
For strenger benyttes leksikografisk ordning
- COUNT(A):
Teller antall tupler i relasjonen som har verdi i
kolonnen til A
(så tupler hvor A er nil, telles ikke med)

Gruppering

- Benyttes når vi ønsker å anvende en aggregeringsoperator på grupper av verdier
- Utseende: $\gamma_L(R)$

L er en liste av elementer der alle elementene i listen er forskjellige. Elementene er på en av følgende to former:

- A
  - A er et attributt i R
  - A kalles et **grupperingsattributt**
- $AGG(A) \rightarrow AggRes$
  - AGG er en aggregeringsoperator
  - AggRes er et ubrukt attributtnavn
  - A kalles et **aggregeringsattributt**

Resultatrelasjonen etter gruppering

Gitt grupperingen $\gamma_L(R)$

Resultatrelasjonen konstrueres slik:

1. Partisjoner R i grupper,
én gruppe for hver samling av tupler som er like i
samtlige grupperingsattributter i L
2. For hver gruppe, produser et tuppel bestående av
  - i. grupperingsattributtens verdi i gruppen
  - ii. for hvert aggregeringsattributt i L , aggregeringen
over alle tuplene i gruppen

Resultatrelasjonen får like mange attributter som det er
elementer i L , og attributtnavn som angitt av L .

Resultatinstansen inneholder ett tuppel pr. gruppe.

Sortering

- $\tau_L(R)$, hvor R er en relasjon og L en liste av attributter $A_1, A_2, \dots, A_k$, leverer som resultat en liste av tupler som er sortert først etter A_1 , deretter etter A_2 internt i hver bunke med like A_1 -verdier, osv.
- De attributtene som ikke er i listen, ordnes vilkårlig
- Resultatet er en *liste*, så operasjonen er bare meningsfylt som en siste, avsluttende operasjon på relasjoner

Utvidet projeksjon

- $\pi_L(R)$, klassisk: L er en liste av attributter i R
- $\pi_L(R)$, utvidet: L er en liste der hvert element kan være
  - i. Ett enkelt attributt i R
  - ii. Et uttrykk $A \rightarrow B$, hvor A er et attributt i R og B er et ubrukt attributtnavn
Renavner A i R til B i resultatrelasjonen
  - iii. Et uttrykk $E \rightarrow B$, hvor E er et uttrykk bygget opp fra attributter i R, konstanter, aritmetiske operatorer og strengoperatorer, og B er et ubrukt attributtnavn

Utvidet projeksjon, resultatrelasjon

- Resultatrelasjonen $\pi_L(R)$ fås fra R som følger:
  - Betrakt hvert tuppel i R for seg
  - Substituer inn tuppelets verdier for attributtnavnene i L og beregn uttrykkene i L
  - Resultatrelasjonen er en bag med like mange attributter som elementer i L , og med navn som angitt i L

Outerjoin

- Outerjoin benyttes når man ønsker å ta vare på hengetupler (dangling tuples) fra naturlig join
- $R \bowtie S$, **outerjoin**: Start med $R \bowtie S$
Legg til hengetupler fra R og S, manglende attributtverdier fylles ut med $\perp$ (nil)
- $R \bowtie_L S$, **left outerjoin**:
Bare hengetupler fra R legges til
- $R \bowtie_R S$, **right outerjoin**:
Bare hengetupler fra S legges til

Relasjoner og integritetsregler

- Vi kan uttrykke referanseintegriteter, funksjonelle avhengigheter og flerverdiavhengigheter – og også andre klasser av integritetsregler – i relasjonsalgebraen!

Integritetsregler formulert i relasjonsalgebraen

1. Hvis E er et uttrykk i relasjonsalgebraen, så er $E = \emptyset$ en integritetsregel som sier at E ikke har noen tupler
  2. Hvis E_1 og E_2 er uttrykk i relasjonsalgebraen, så er $E_1 \subseteq E_2$ en integritetsregel som sier at ethvert tuppel i E_1 også skal være i E_2
- Merk at $E_1 \subseteq E_2$ og $E_1 - E_2 = \emptyset$ er ekvivalente, og det er $E = \emptyset$ og $E \subseteq \emptyset$ også, så det er tilstrekkelig med en av formene over
  - Strengt tatt er ikke $\emptyset$ et relasjonsalgebrauttrykk. Vi kunne i stedet ha skrevet $R - R$ (for en vilkårlig relasjon R med samme skjema som E)

Eksempler på integritetsregler formulert i klassisk relasjonsalgebra

- **Referanseintegritet:** "A er fremmednøkkel til S",
hvor B er primærnøkkelen i S:

$$\delta(\pi_A(R)) \subseteq \pi_B(S)$$

- **FDer:** "A₁ A₂ ... A_n → B₁ B₂ ... B_m" i R:

$$\sigma_{\theta}(\rho_{R_1}(R) \times \rho_{R_2}(R)) = \emptyset$$

hvor θ er uttrykket

R1.A₁=R2.A₁ AND ... AND R1.A_n=R2.A_n AND
(R1.B₁≠R2.B₁ OR ... OR R1.B_m≠R2.B_m)

- **Domeneskranker:**

$$\sigma_{A \neq 'F' \text{ AND } A \neq 'M'}(R) = \emptyset$$